

КНИЖКА ДЛЯ ВСІХ

4-5

554

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

СПІВОМОВКИ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

КНИЖКА ДЛЯ ВСІХ Ч. 4—5

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

СПІВОМОВКИ

diasporiana.org.ua

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
КРАКІВ 1944 ЛЬВІВ

Обкладинка Бориса Крюкова

[40043] Друк. „Поспішна” Краків, Райхсштр. 34

1. ЦИГАН З ХРОНОМ

Бачили очі, що купували,
їкте, хоч повилазьте.

Нар. приказка

Ходить циган, ярмаркує,
Лиш копійку має...
„А що тепер найдешевше?“
Мужика питає.

— Та хрін тепер найдешевший! —
Мужик йому каже:
За копійку цілу в'язку
Сідуха нав'яже!

Побіг циган між сідухи,
Купив собі хрону...
Подивився на ярмарок,
Тай пішов додому...

Іде собі дорогою,
Свіжий хрін смакує...
Вертить свердлом йому в носі,
А сліз не вгамує...

Втирав, втирав циган очі,
Далі й не втирає...
Сів під мостом і скривився,
Їсть та примовляє:

„Плачте, плачте, дурні очі!
Щоб повилізали!...
Бачили ж ви препогані,
Що то купували!...”

2. МІСЯЦЬ

Місяцю, місяцю! Світиш,
а не грієш, даремне у Бога
хліб їси.

Нар. приказка

Нічка тиха, місяць світить,
А мороз крешить...
Циган сина до місяця
Лицем становить...

„Отак, сину мій, Романе!
Отак, дурню, стій!...
Та з пазухи вийми руки,
До місяця грій!”

Стоїть бідне циганятко,
Холод камінить...
А старий пішов до хати
Людей туманить...

Витуманив кусок сала,
Хліба бохонець;
Вийшов з хати та до сина ---
Син, як камінець...

„Ой місяцю, циган каже,
Жаль твої краси!
Ти лиш світиш, а не грієш ---
Дармо хліб їси!...”

3.

Вмільсьте, кумцю, варити,
не вміли давати.

Нар приказки

Шшов циган на толоку
До сусіда зраня;
Та в сусіда без обіда
Косив до смеркання.

Ізнемігся сіромаха,
Косить і не косить...
Аж під вечір пан господар
Вечеряти просить...

Іде циган вечеряти
Та слину ковтає...
Садовиться на покутті,
Поє розпускає...

Садовиться на покутті,
Випив пів бляшанки:
Та як муха до патоки
Припав до маслянки...

Припав циган до маслянки,
Янди́лу кінчає...
Аж тут кума вареники
З печі висуває...

Схаменився бідний циган,
Та вже не pomoже!...
Із'їв кілька вареників,
А більше не може.

А тут іще й вареників,
З стола не прийняли,
Як порося печенеє
До хрону подали...

Подивився бідний циган,
Тай став примовляти:
„Вміли, кумцю, ви варити,
Не вміли давати!...”

4. БЕЗ ЯЗИКА КОНЯКА

Вивів циган на ярмарок
Коня продавати...
Посходились ярмаркові,
Стали оглядати...

Оглядають, кінь як сокіл
І ганчу не має!
А сам циган кругом ходить,
Та все промовляє:

„Що конина, то конина!
А щоб язик мала,
То вона б вам, яюди добрі,
Всю правду сказала!”

Купив якийсь ту конину,
Дома оглядає...
Аж конина його справді
Язика не має...

5. ЦИГАНСЬКИЙ ПОХОРОН

У цигана вмерла мати,
Нічого діяти!
Іде циган до батьюшки,
Просить поховати...

— А як хочеш поховати?

Може по-циганській? —

„Ні, батьюшко, прошу таки
Вже по-християнській!”

— То то буде рублів десять
Тебе коштувати! —

„О, нічого то, панотче!
В нас дорожча мати!”

Поховав піп циганиху,
За гроші питає...
Аж тут йому сороківку
Циган витягає...

— Сороківку? — піп питає...
А то ж твоя мати!
А ти ж за ню рублів десять
Обіцявся дати!

„Рублів десять?... — циган каже —
За трупа гнилого!
Та вона не варта була
І живою того!...”

6. ЦИГАН В ОГІРКАХ

Сидить циган на городі
Темненької ночки;
До блискавки вибирає
Чужі огірочки...

Та все собі промовляє:
— „Блисни, Боже, блисни!...”
А господар його здаду
Як вилами свисне...

— „А сто бісів в твого батька
Та у тзої груди!...
Розкрадати мою працю!...
А що тепер буде?...”

— „Ой батечку, голубчику!

Чиніте, як знайте!

Тільки прошу вас, панотче,

За пліт не кидайте!...”

— „Отже ж кину!” — „Бійтесь Бога!”

— „Кину, бісів сину!”

Підняв цигана на руки,

Тай через пліт кинув.

Підійнявся вражий циган,

Та як зарегоче:

— „Мені того й бракувало:

Добраніч, панотче!”

7. ЦИГАН ПАСІЧНИК

Раз багаті хазяї

Цигана приймали

І тут йому на біду

Щільник меду дали.

Розсмакував бісів син,

Та все було ходить,

Стане було під вікном

Та „меду” й заводить.

Що не знали хазяї

Ніяк відігнати,

Ото його до джмелів

Здумали післати.

Питається сам хазяй:

— „Хочеш меду, враже?“

— Чом не хочу, тату мій,

Хочу, — циган каже.

— „То візьми ж собі дупло
З медом і пчолами“.

Циган його ухватив

Руками й ногами.

— А де ж, тату, то дупло?...

— „От там серед ліса.

Гляди ж, мухи не дрочи,

Та не згадуй біса!“

Побіг циган, такий рад,

Що мед буде їсти.

Серед ліса стоїть дуб —

Давай по нім лізти.

Прилізає до дупла,

Моститься небора,

А в дуплі джмелі, джмелі

Гудуть, аж говорять.

Тільки руку до дупла —

Вони й забреніли

І як чорнеє рядно

Цигана обсіли.

І шпигнув його їден —

Господь, каже, з вами!

Шпигнув другий — та піди ж

До божої мамі!

Далі кілька вже ураз
Цигана кусає —
„Та ідіть бо до святих!”
Циган промовляє.

Далі видить неборак,
Що вже пухне й губа —
— „Тепер, каже, к чорту йдіть!”
Та шелеп із дуба!”

8. ЦИГАНСЬКИЙ ХРЕСТ

Стоїть циган на снігу,
Мужик проїжджає —
— „Чи не хочеш ти хреста?”
Мужика питає.

— „Чом не хочу?” — каже той.
— „То дай десять грошей,
Будеш мати такий хрест,
Хороший, хороший!”

Дав десятника мужик,
А циган на штуки:
Гугуп навзнаки у сніг
І розкинув руки.

І легенько устає,
Устав тай регоче:
— „Ото, каже, тобі хрест
На снігу, панотче!”

9. ФУРМАНКА З ЖИДАМИ

Возив когось сам господар,
Назад повертався,
Тай на своє гірке лихо
З жидами нанявся...

Насідало препоганих
Повнісінька фура:
Сруль і Лейба, Мошко, Берко
І товстая Сура!...

Коням тяжко, йому гірко!
Тільки й ласки в Бога,
Що конята не голодні
Та суха дорога...

Їдуть вони їдні сутки, —
Оброку не стало!...
Їдуть другі — вже дорогу
Дощем зопсувало!

Тут і гори наступили,
Ледве йдуть конята...
Зліз господар, підпихає,
Сидять жидинята!...

Стали коні під горою!...
Ані суди, Боже!
Вже й ні батіг, ні підмога,
Ніщо не pomoже!...

А жиди собі байдуже,
До Сури гергочуть,
Та з бідного християнина
Сміються, регочуть!...

Але їде запорожець,
Їде й розважає:
— „Та у мене жидова та
Живо позлізає!...”

Вдарив коня нагайкою,
З возом порівнявся:
— „Як ся маєш, вражий сину?”
Сердито озвався...

„Пам'ятаєш, як я хлопцем
Возив орендарів,
А ти моїх орендарів
Нагайкою спарив!...”

Ото ж тобі, бісів сину!”
Козак примовляє,
Та все жидів через плечі
Нагайкою крає!...

Скочив Лейба, скочив Мошко
І товстая Сура,
Скочив Сруль і грубий Берко,
Полетшала фура!...

Зворушилися конята,
Пішли помаленьку!
— „Дай же, Боже, здоров'ячко
Тобі, козаченьку!...”

„Дай же, Боже, здоров'ячко,
Щось звів жидовину,
А то була б замучила
Мене й худобину!..”

10. РАБІН І ЗАПОРОЖЕЦЬ

Читав рабін свої книги
Двадцять і сім років,
Перечитав всіх талмудів
І усіх пророків...

Читав двадцять і сім років,
Ні з ким ані слова!
З ним не сміла говорити
Й сама рабінова.

І чи то він свою мову
За той час забувся,
Чи з великої науки,
З розуму хибнувся?

А як вийшов уже на світ
Жидову учити,
Він зачав уже на мигах
З нею говорити!...

Чудуються, дивуються
Жиди бородаті, —
І давай по цілім світі
Гонців розсилати!

Ганяються гонці всюди,
Мудрих зволікають;
Та щось мови його й мудрі
Не дуже втинають.

Але їде запорожець,
Тай почав питати:
— „А що у вас, жиденята,
Доброго чувати?...”

Жиди й кажуть козакові:
— „Таке й таке діло!...”
— „Ет! дурні ви, жиденята!”
Козак каже сміло.

А скажіть но, каже, тому
Величному пану,
Що я із ним хоть і зараз
До розмови стану!... —

Пішли жиди до рабіна,
Разом повклякали!...
Доторкнулись його канців,
З страхом запитали:

Чи зволить він козакові
Мовити з собою?...
Рабін тільки подивився,
Махнув бородою...

І вернулись жидинята
Козака просити,
Щоби козак із рабінqm
Ішов говорити...

Прийшов козак, поклонився,
Рабіна вітає...

Але рабін встає з крісла
Палець наставляє...

Наставляє, біс то знає,
Чого рабін хоче!

Але козак йому сунув
Аж два перед очі!...

Кивнув рабін головою,
Махнув бородою;
Показує йому вгору
Правою рукою!...

— Він у гору! Тра до низу —
Козак розважає,
Та нагнувся і рукою
В землю утикає!...

Махнув рабін головою,
Подивився всюди,
І складає собі руки
Наохрест на груди!...

Тоді козак приступився —
Як заїде в пику!
Ціле місто зворухнулось
З галасу та крику!...

Але рабін знов спокійно
Махнув бородою!
Поклонився козакові,
Пішов з жидовою.

Приступили жидинята,
Рабіна питали:
— „Що пан рабін з запорожцем
Розмовляти мали?“ —

І сів рабін коло школи
Та й став говорити:
— „Я дитався, хто б тебе мав
Такий сотворити?...

А він мало так казати:
Що питати много? —
Той мене мав сотворити,
Хто тебе самого!...

О, герехт! Що правда, правда!
А ще став питати:
Хто б то був, що мав над нами
Небо збудувати.

А воно пак так розумно
Мені відказало:
Той і небо, хто і землю
Сотворити мало!

Я ще став йому казати,
Що Бог не гнівливий,
А воно мені сказало,
Що і справедливий!...”

Підступили й наші люди,
Козака питали:
А що то він із рабіном
Розмовляти мали...

— „А що ж, люди? Та жид жидом,
Я лиш показався,
А він пальцем вже до ока
Мені добирався...

То мене то не схитрити,
Знаю, чого хоче;
Та йому аж два козацьких,
Сунув перед очі!...

Бачить рабін, не злякає!
Повіщаю! — каже;
А я тебе, йому кажу,
Закопаю, враже!

А він каже: зв'язку руки!
Чи чули огиду?...
А я його за то в пику:
Брешеш, вражий жиду!

11. БОРОДАТИЙ ХУСИТ

На підсіні в малій хаті
Сидить старий хусит,
В опівночі над талмудом
Бородою трусить.

І як рабін зачитався,
Читає, читає! ..
А з підсіня запорожець
В вікно заглядає...

Заглядає та гадає,
Чим би поживитись;
Але в жида всюди голо,
Куди подивитись.

Тільки сам він бородатий,
Борода до пула,
Та книжок його жидівських
Кругом ціла купа.

Замисляє заповорожець
Жида підголити,
І щораз — то голосніше
Почав говорити:

— „Хто но тільки великую
Бороду кохає,
Той ніколи великого
Розуму не має!”

Чує хусит бородатий,
Перестав читати...
Аж тут йому голосніше
Хтось почав казати:

— „Хто но тільки великую
Бороду кохає,
Той ніколи великого
Розуму не має!”

Подивився жид на себе,
Бородою трусить:
— „Гирсти? Якто? То я дурень?
Дурень — старий хусит?..”

І до свічки бородою!...
Спалив половину...
Але знов він чує голос
В ту ж саму годину...

Знов борода над свічкою
Запалахкотіла,
І в мінуті зчезла з димом
До самого тіла!...

Засміявся запорожець,
Пішов собі спати...
Але хусит сидить бідний
Та й став розважати:

— „Правду воно говорило,
Правду пак казало,
Бо й я з своїм бородою
Розуму не мало!...

Борода такого мати,
Так його любити...
І над свічком, над тим свічком
До губа спалити!...

Ай, веймір! що Сура скаже?
Що всі люди скажуть?...
Ото дурень старий хусит!
Ще й з руком покажуть...”

12. ЩО ТО МАТИ, ЩО ТО ДІТИ

Ходить жидок по ярмарку
Поміже возами,
Надибає чоловіка —
Стоїть з гарбузами...

Жидок з роду ще не бачив:
— „А що то?” — питає.
— А що ж? Яйця кобилячі!
Гой відповідає...

— „Як то? Гирсти? З того яйцю
Малий коник буде?...”

— А ти ж думав, що лошата
Звідки беруть люди?

Знесе яйце худобина,
Християнин збирає,
Та як квочка на ті яйця
Сідалом сідає!...

— „А ну, ну, Іванцю, серце!...
А що тобі дати,
Щоб ти мені з того яйцю
Зробив лошеняти?”

— Та за теє, що висижу,
Буду їсти й пити...
А за яйця уже, жидку,
Треба заплатити!...

— „А по чому ж в тебе яйця?“

— Не знаєш по чому?

По карбованцеві кожне,

Ще й по золотому!...

Заплатив жидок за яйця,

Везе до коршомки...

Поскладав їх коло груби,

Постелив соломки...

Садовить на них Івана...

Дає їсти й пити...

А сам хирний переходить

В другу коршму жити...

Сидить мужик у коршомці,

Грошенята має,

Спить кохано на соломі,

Їсть та попиває...

Пересидів цілу зиму,

Далі що робити?...

Утікти б то... та як зловлять,

Будуть вельми бити...

Дунав, дунав, та й роздумав:

Перетер соломку,

Та розмахав з нею губку,

Підпалив коршомку...

Горить коршма в опівночі!

Мужик вибігає...

Та бігає наоколо,

Як мати ридає...

Позбігались орендарі...
Де вже погасити?
А Іван тут коло коршми.
Давай голосити:

— Яйця ж мої, любі, милі!...
А я ж ваша мати!...
А я ж думав, що потіху
Буду із вас мати!...

А я ж думав, що підмога
Мені із вас буде!...

А я ж думав, мої діти,
Що з вас будуть люди!...

І промовив з подивлінням
Жидок бородатий:
— „Що то діти, що то діти!
А що то їх мати!...”

13. ШТУКОЮ ЗАЙШОВ

Росхитався жид на сабаш,
Бородою має...
Не-своїми голосами
„Тефіліт” читає...

Коло нього стоїть мовчки
Його жінка гожа...
Але входить до коршомки
Козак з Запорожжя...

— Як ся маєш, вражий сину,
Жиде бородатий,
А чи маєш вина, меду,
Горілки продати?

Не говорить нехрищений,
Борухи співає...
Тільки Сура обернулась,
Та й одповідає...

— „На що тобі мого Мошку
Даремне питати!
Він молиться, він не буде
Нічого казати!...

— Як не буде, ажеж буде!

— „Ні, таки не буде!”

— Кажу ж тобі, що він буде!
Уважайте, люди!...

— Маєш, жидку, мед-горілку?...
Не одповідає.

Козак підняв гарашника
Та як Мошка вкрає...

— „Маю, маю, — крикнув Мошко,
І мед і горілка!...”

— А що? бачиш, що говорить...
Бісова жидівка!...

„Ей, козаче!... Ще ніколи
Не бувало того...

Але ти вже оце штуком
Підійшов під нього!...”

14. САМ ПОЇДУ

Як заслабне було жид
І рабіна просить,
Рабін тільки з-за дверей
Палицю виносить.

Та й пахолка свого шле
З нею до слабого...
От пахолок курував
Жида не їдного.

Аж раз йому довелось
Слабу курувати.
От пахолок і прийшов,
Щоб палицю взяти.

А той каже: — „Хто слабий,
Чи жид, чи жидівка?“
— Не жид, каже, а їдна
Молода жидівка.

Рабін живо із стільця,
Палиці й ні сліду!
— „Живо коні у біда!
Сам, каже, поїду!“

15. ПОДОРОЖ ДО ЄРУСАЛИМА

Межи нашими жидами
Поголос пустився,
Що ніби то в Русалимі
Месіяш родився...

І зібралось аж десять
Грубих бородатих...
Грубих десять орендарів,
А самих багатих...
І зібрались в Єрусалим...
Скриньку грошей взяли,
В провдатарі для себе
Чумака наняли...
Дають йому свою скриньку
І вперед пускають,
А за ним самі поважно
В поход виступають...
Ідуть, сепуть орендарі...
Жаден ні словечка...
Аж ось вночі забіліла
Перед ними гречка.
— „Чи бачите, — чумака каже,
Як біліє море?“
А жиди всі: — „Вей мір, вей мір!...
Лихо нам та горе!...“
— „Яке лихо — чумака каже,
Підіймайте поли!
Ви пройдете через море
Ніби через поле!...
Лиш за мною як у око!
А то буде й аміні!...
В саму прірву, аж до біса,
Підете, як камінь!“

Захиталась під ногами,
Зарошала гречка...
Ідуть жиди, аж трясуться,
Жаден ні словечка!...

Вийшли з гречки орендарі,
Аж і ліс видати...
Ідуть вони аж до ліса,
Стають ночувати.

Поставали жиди наніч,
Став їден ходити —
Чи деякий не згубився,
Хоче полічити...

Ходить, ходить, жидів лічить —
Тільки дев'ять має...
А себе самого, дурень,
То і забуває...

Становиться сам у лаву,
Другий виступає,
Лічить, лічить, не долічить,
І все дев'ять має...

Всі лічили... але жаден
Дурень бородатий
Не згадає, не зміркує,
Що він сам десятий...

Не зміркують орендарі...
Нічого робити —
Ідуть вони до Івана,
Просять полічити...

Полічив він, втихомирив...

Пора б спочивати...

„А що, мої орендарі,

Де будете спати?“

— „Так, Іванцю, положи нас,

Щоб вовк не почуло,

Щоб всі були всередині,

А з краю не було!...”

— „Добре, каже, орендарі!

Я вже й місце маю!

Як уложу, то не буде

Ні жадного з краю!...”

А там саме на поляні

Груша зогнивала,

А під нею прездорова

Комашня стояла...

Іде чумак до комахів

Із орендарями,

Розкладає на около

Жидів головами...

— „Та глядіть же, — промовляє,

Лежіть, жиди, тихо!

А то послі почувете,

Яке буде лихо!...”

Пішов і сам постелився

Під зеленим дубом

І заснув собі дораня

Кохано та любо!...

А тим часом орендарів
Обсіли комахи...
Гризуть, їдять на всі боки. —
Мовчать сіромахи...

Гризли, гризли на всі боки
Звечера дораня;
Нагризлися собі в волю
Та до вподобання...

Пробудився чумак рано,
Жидів оглядає...
— „А що? добре було спати?“
Жидову питає...

— „Ай, Іванцю, що тут було?
Яке було лихо?...
Але ми, Іванцю, серце,
Всі лежали тихо!...”

— „Тільки й щастя, орендарі,
Що тихо лежали,
А то були б вас до лиха
Всіх позаїдали...

Уставайте ж, орендарі,
Та моліться Богу!
Роса впала, зійшло сонце.—
Пора у дорогу!...”

Повставали орендарі,
Богу помолелись,
І снідати не снідали,
В дорогу пустились...

Ідуть вони за Іваном
В лихую годину!...
Через нетрі, через пущі,
Та через тернину...

І де вже їх не носила
Нечистая сила!

А все таки серед ліса
Нічка захопила.

Смерклось добре. Стало темно.
Треба ночувати!

„А що, мої орендарі,
Де будете спати?...”

— „Іваночку, голубчику!

Кажуть жиди грубі, —

Сеї нічки ми вже хочем

Ночувать на дубі!”

Лізуть грубі орендарі

На верх дуба спати...

Ще й говорять чумакові

Гиляки обтяти...

А чумак обтяв гиляки

Де й капця їдному...

Узяв собі скриньку з грішми

Та й пішов додому...

Зійшло сонце торк лісом —

Жиди не злізають...

Як ворони на гиляках

Чумака чекають.

Просиділи до полудня,
Все Івана ждали...
Але його нема й духу,
Поминай як звали!...

Починають орендарі
Самі міркувати,
Як їм, грубим орендарям,
З дуба позлізати...

Присудили, щоби Лейба
За гилля вчепився,
Щоби Лейбі грубий Мошко
За ноги вхопився...

Щоб за Мошка взявся Гершко,
Щоб за Гершка Хаїм...
„Як вчепимся, кажуть, разом,
То всі позлізаєм...”

Бере Лейба за гиляку,
Що сили вчепився,
По нім злазить грубий Мошко,
За нього вхопився.

По Мошкові злазить Гершко
І його хватає...
По них решта орендарів
Повзає, злізає.

Кричить Лейба, репетує —
Не може тримати...
Але йому Мошко радить
Руки поплювати...

— „Поплюй руки, поплюй руки!”
Жиди бормотили,
Але Лейба ще не плюнув,
Як всі полетіли!...

Щось з годину орендарі
Покотом лежали!
Прочумались, як з похмілля —
Ледве повставали...

Повставали арендарі...
Всі були хороші —
І без хліба й без одежі
Та ще і без грошей...

Беруть вони, за Мойсея
Лейбу обирають...
І холодні і голодні
В поход виступають...

Вийшли якось з того ліса;
Ба й село видати!
— „Гей панове! — кричить Мошко,
— Ходім рабувати!...”

А в селі людей не було —
Всі пішли на поле...
Як забрались наші жиди —
Боже, твоя воля!...

Де цибуля яка була,
Яка редька була, —
Від голодних орендарів
Жадна не минула...

От підїли орендарі,
Село покидають!...
За Лейбою знов по парі
В поход виступають...

Пішли собі через поле,
Ідуть день і нічку;
Аж приходять перед світом
Над глибоку річку...

Зажурились орендарі,
Маючи пригоду...
Але Лейба десь наглянув
Лишову колоду...

Біжить живо до колоди,
На неї сідає...
Та до себе орендарів
Решту закликає.

Каже себе на колоді
Вгору підійняти
І до неї поясами
Ноги прив'язати...

— „Треба, каже, до колоди
Добре приторнутись,
Щоб часами серед річки
В воду не схибнутись...”

Прив'язали жиди Лейбу,
Підняли колоду,
Перенесли аж до річки,
Пустили на воду...

Пливе Лейба через річку,
Та й бджоли жахнувся,
Та у воду головою
Так і повернувся...

І не стало уже Лейби,
Тільки видно п'яти!
І почали орендари
З дивом розважати:

— „Ото дурень, грубий Лейба!
Ото дурень хусит!
Так далеко до берега,
А він ноги сушить!...”

16. ОЛИВО НЕ ВАДИТЬ

Утікало два жиди
Колись за границю.
Надибали на степу
Набиту рушницю.

Надибали, підняли,
Стали та й гергочуть,
Далі крикнули „герехт!”
І стріляти хочуть.

Та стріляти не біда,
Але як стріляти?
Не зміркує бідний Сруль,
Звідки що почати.

Далі пейса підкрутив,
— „Тепер, каже, бухну!
Ти в бухили, Лейбо, дуй!
Я рухили рухну!”

Не перечить грубий жид —
Руру надуває,
А тим часом жвавий Сруль
Курок відтягає.

Далі рухнув за язик —
Бухнула рушниця,
Пішла куля Лейбі в рот,
Грубий жид валиться.

А Сруль йому на відхід
Добру раду радить:
— „Виплюй! Виплюй! — все кричить,
Оливо не вадить!”

17. ЖИДІВСЬКА ДИТИНА

Сидить мале жиденя,
Головкою має,
А жидівка молода
Тільки розважає.

„Що то діти в мужиків,
То й погані очі!
Все руками хап та хап!
Так красти і хоче!...

А у нас собі сидить,
Головкою має. —
Воно думає собі,
Як прожити має”.

18. ГОРОБЦІ

Стоїть руде жиденя
У чорній ярмурці,
Під пахвою „алеф-бет”
В новій шабатурці.

І „цицили” аж до п'ят,
Пейсики нівроку!
Стоїть, дивиться собі
На школу високу.

А на школі горобців
То стилої мами,
Так і в'ються понад дах
Цілими мірками.

Надивилось жиденя...
Аж рабін лучився:
— „А куди, питає, так,
Хасю, задивився?”

Я дивлюся, каже той,
На той бідний птиця,
Де то дінеться воно,
Як школа спалиться?”

19. ГОЛОДНИЙ ЖИД

Не багато орендарі
В сабаш наварили,
Та й на лихо убогого...
Їсти запросили.

А убогий ще й голодний
На них не вважає,
Як припався гателити —
Як у торбу пхає.

Та й і ні вже як від миски
Біду відірвати, —
Ото його задумують
Денецо питати.

— „Чи маєш ти, кажуть, батька?“
А той каже: — Маю!
Їсть і каже: батька маю
І ще й маму маю!

20. МАСЛО

Вивіз Лейба горщик масла
В місто продавати...
Та й пішов собі на ринок
Купця відпитати...

А чоловік коло воза
Чекає, чекає...
Далі випив пів квартирки,
Масло добуває...

Добув масла, достав хліба,
Засів та й балює...
Де побачить християнина —
Кличе та годує...

З'їли масло добрі люди, «
Нічого робити!
Б'є він горщик коло воза,
А сам іде пити...

Піддив собі, як годиться,
Назад повертає...
Коли гляне — коло воза
Лейба умліває.

Умліває, ломить руки,
І плечима нижче...
А собака невеличка
Черепочки лиже...

„Лихо мамі твоїй, гицлю!
Де ся масло діло?“
— Лихо мамі!... Та же бачиш,
Що песеня з'їло!...

„Брещеш, гицлю, десять фунтів
Було в масла мого...
Гицлю ти! — й сама собака
Не заважить того!...”

І бере жид ту собаку,
На ваги чіпляє...
А собачка десять фунтів
Ледве дотягає...

Бачиш, гицлю, ту собачку!
Де ж ся масло діло?
— Де ж ся масло його діло?
Та ж песеня з'їло!...

— „Ну, нехай собачку — масло!...
Де ж собачку буде?...”
— Де ж собачка — та же онде!
Видять добрі люде!

„Ну, нехай воно собачку!
Де ж ся масло діло?”
— Все де масло, та де масло!
Та ж песеня з'їло! —

— „Що з тобою говорити?
Лихо батьку твому!...
Сідай уже, сідай, гицлю!
Та вези до дому!...”

21. ЛИСТ

Їден дідич мав у цюколах
Кохану дитину,
Ото раз до неї й пише:
„Милий ти, мій сину!

Як ти здоров — слава Богу,
А як добре вчишся —
То не візьме тебе дідько,
Про те не журися.

Моя жінка, твоя мати,
Без відома мого,
Посилає на оріхи
Тобі золотого.

А я тобі посилаю
Старі ногавиці,
Зроби собі жупанину,
З рештків — рукавиці,
Та учися, милий сину,
Та читай багато,
Бо ти дурнем зістанешся,
А я твоїм татом!”

22. ПАН І ІВАН В ДОРОЗІ

Ізійшлися пан з Іваном,
По світі мандрують...
Разом їдять, розмовляють,
Разом і ночують...

На кожному через плечі
Висить по торбині...
Лиш пан таки у чемерці,
Іван — у свитині...

Ідуть вони дорогою,
Стали ночувати...
Аж пан собі задумує
Хлопа ошукати...

Та й говорить до Івана:

— „Знаєш що, Іване!

Годилося б попоїсти!...”

— „Та що ж? їймо, пане!...”

„Але знаєш що, Іване!

Починаймо з твої!

Як твоя буде порожня,

То тоді до мої!”

— „Добре пане!” — Іван каже,

Зняв свою торбину...

На травиці зелененькій

Простелив свитину...

Попоїли таки добре;

Комара здушили...

Рано встали, до снідання

Торбину кінчили. ❄

Прийшов вечір. Знов у полі

Стали ночувати...

Вже панові свою торбу

Треба починати...

Але пан собі ні слова...

На землі лягає...

Кладе торбу під голову...

Хлопа замовляє...

— „Щоби ти робив, Іване! —

Пан зачав питати:

Як би тобі довелося

Таке поле мати?...

— „А що ж, пане, я орав би,
Хлібом засівав би...
Та ходив би до Одеси,
Сіль і гроші мав би...”

— „А що я — не так зробив би...

Пан почав казати:
Я казав би на сім полі
Місто збудувати...

Там би в мене стояв палац... .

Там підряд крамниці...

Там перекупки з булками...

А тут дві різниці...

Оттоді приходь, Іване,
В мене балювати!...”

— „Ет, спасибі, — Іван каже, —
Лучше будем спати!...”

Незабаром коло пана

Став Іван хропіти...

Незабаром коло нього

Став і пан сопіти...

Тількищо пан заснув добре,

Іван підійнявся...

Та до панської торбини

І сам присотався...

То і курку, і печеню,

І кавалок кишки...

Все, що було у торбині,

Стеребив до кришки...

Пробудився пан раненько...
Пропаша година!
Хоче їсти сіромаха, —
Та пуста торбина...
Розбуджає він Івана
Та його й питає...
А Іван стиснув плечима
Та й відповідає:
— „А що ж, пане, та ж ви вчора
Місто будували...
Тут стояло дві різниці...
Там булки стояли...
А по місті, звісне діло,
Собаки ходили...
Та вони ж то вашу торбу
Певне стеребили!”
Посвистав пан по торбині,
Нічого діяти!..
— „Вставай, каже, вже, Іване!
Підем мандрувати...”
Пішли вони, ідуть степом,
Тяженько зморились..
Аж насилу перед вечір
До села прибились..
Ідуть вони в коловорот...
Аж блукає гуска...
Іван гуску — та в торбину...
Є вже і закуска...

Бракувало тільки хати
Переночувати...

Але вони завернули
До пустої хати...

Прийшли собі, відпочили,
Гуску спорядили...
Спорядили, як годиться,
У піч посадили...

Аж пан знову замишляє
Хлопа ошукати...

Та й говорить: — „Що ж, Іване!
Ми лягаймо спати!

Та кому із нас присниться
Кращая закуска...
То вже ціла тому завтра
Достанеться гуска!...”

— „Та як спати, то і спати,
Нічого діяти!” —

Постелив Іван свитину,
Та й лягає спати...

Серед ночі захропів пан,
Іван пробудився...
Із'їв собі цілу гуску,
Та й знов положився...

Рано будить пан Івана
Та давай казати:
Як то Бот його до себе
Просив балювати...

Та якії там потрави
Йому подавали...
Та як його всі святії
Їсти припрощали...

— „Ані слова! — Іван каже, —
Ваша правда, пане!
Я сам бачив, як ви їли
Якісь марципани...

Та дивлюсь, що не голодні,
Маєте закуску...
Та й сів собі коло печі
Та й стеребив гуску!”

— „Чи то ж правда? — пан питає, —
Всю із'їв, Іване?”
— „Та аби я тақ здоров був,
Як всю із'їв, пане!”

Димом здимів пан голодний,
А Іван озвався:
— „Хтїв когось пан ошукати,
Та й сам ошукався!...”

23. ОЙ ПИТОНЬКИ, ПИТОНЬКИ!

Лежить дідич на постелі
Як барило грубий...
Його льокай сухощавий
Заснув коло груби...

Заснув льокай коло гроби,
Води не напився...
Як захтілось йому пити, —
Бідний пробудився...

— „Ой питоньки, ой питоньки!”
Зачав промовляти,
Та лінується, псяюха,
За водою встати...

Аж тут дідич із постелі:
— „Подай вóди, Яне!”
Льокай раптом ісхопився:
— „Зараз, каже, пане!...”

Дає пану води склянку!
— „Прошу, ясний пане!...”
— „То для себе! — пан говорить,
Напій сен, галгане!”

24. ЩО КОГО БОЛИТЬ

Плачуть діти коло тіла:
— „Мати ж наша, мати!
А хто ж тепер нас без тебе
Буде годувати?”

Хто нас буде годувати,
Доглядати вдома?...”
Мужик стоїть, підперся,
Хлипає сірома!...

„З ким же татко будуть спати?...”
Він аж похилився:
— „Алеж, алеж, мої дітки!...”
І слізьми залився...

25. НА КАЛИТКУ

Прийшов мужик до крамниці,
Сукно оглядає...
Перекинув штук зо двадцять —
Все не добирає...

Аж наглянув десь кармазин —
— „Дай но, жидку, того!...”
Розвертає, оглядає:
„Се хіба нічого!”

Виміряє середину:
„А ходи но, жидку!...”
Ото звідси мені, жидку,
Виріж на калитку!...”

26. ЦІКАВІСТЬ

Прийшов мужик із празнику...
Празник добре вдався:
Посниціла кругом шия,
І чуб підійнявся!...

Прийшов в хату, ані слова...
На лаві сідає...
Аж підходить господиня,
Мужа оглядає...

— „Та чого то в тебе шия
Вкрита синяками?”

— Та то мабуть від вишнівки,
Що я пив з дяками!...

— „А хто ж тобі, чоловіче,
Чуба мав нам'яти?”
А він, її кулаками:
— Не знаєш мовчати?

27. ТРЕБА ВСЮДИ ПРИЯТЕЛЯ

Прийшла в церкву стара баба,
Свічок накупила...
Де була яка ікона,
Всюди поліпила...

Іще пара остається,
Де їх приліпити?...
— Ага! — каже, — пошукаю
Святого Микити!

Найшла баба і Микиту!...
Святий чорта ціпить!...
Баба їдну йому ставить,
Другу чорту ліпить...

Видять люди й розважають,
Щоб там не ліпила:
— Що ти, бабо, кажуть, робиш?
Та ж то вража сила!...”

Але баба обернулась:
— „Не судіте, люди!
Ніхто того не відає,
Де по смерті буде?

Чи в небі, чи в пеклі
Скажуть вікувати,
Треба всюди, добрі люди,
Приятеля мати”.

28. ЧУЖАЯ ДИТИНА НЕ ТО, ЩО РІДНА

Ой не тая, мій синочку,
Година настала,
Щоб чужая дитинонька
За рідную стала.

Нар. пісня

Журилися муж з жоною,
Що дітей не мали;
Далі взяли, та й під старість
Сироту прийняли.

Росте тая сиротина,
Так їм помагає!
Але старий, як чужому,
Все не довіряє...

„Та вже, мабуть не даремне
Примовляють люди,
Що дитинонька чужая
За рідну не буде!...”

Доростає літ дитина,
Вже пора б женити...
Пора б уже господарство
З сином поділити...

Але старий дуже хоче
Щирість його знати...
І задумує, як сина
На спробунок взяти.

Повертає раз від пана,
Та й став говорити:
— „Жінко мила, сину милий!
Годі мені жити!...”

Розгнівався пан на мене,
Повішати хоче!
І я завтра, як той злодій,
Сплющу свої очі!

Достань, жінко, в скрині гроші,
Треба поділити...
Треба свою останню
Волю учинити!”

Стара бідна, як дитина,
Плаче і ридає!
Бере ключі у старого,
Скриню відмикає...

А у скрині казан грошей —
Самії дукати!...
Ледве-ледве старий з сином
Здужали підняти...

Висипали на підлогу,
От старий сідає...
Із дукатів штири купи
Рівних нагортає...

І говорить: — „Перша купа
На похорон буде,
Щоби мене, як годиться
Спом'янули люди!..

Друга купа тобі, жінко!
Тобі, моя мила!
Бо ти ж мене, як матінка,
Старого любила!...

Третя купа нехай буде
Тобі, милий сину!...
Ти був мені, милий сину,
За рідну дитину.

А четверта купа грошей
Най буде для того,
Хто на шибеницю завтра
Потягне старого!...”

А синочок ісхопився,
За гроші рукою!
— „Я потягну вас, татуню!
Най будуть за мною!”

Здихнув старий, підійнявся
Та й почав казати:
— „Іди, хлопче препоганий,
Із моєї хати!

Прийняв тебе я до себе
Малим сиротою,
Побивався дні і ночі,
Не спав над тобою...

Тільки й думав, що із тебе
Буду поміч мати...
А ти сам хотів на мене
Руку підійняти...*

Іди ж собі препоганий,
Звідки ти узявся!
Та й не згадуй, що ти в мене
Сином називався!”

Хлопець вийшов. Старий плаче.
— „Правда, добрі люди,
Що дитинонька чужая,
За рідну не буде!...”

29. ЗГУБА ДУШІ

Раз пропала на степу
В чумаків сокира,
До їдного всі взялись:
„Ти, та й ти, псявіра!”

Той їх годить, хаменить,
Той їх розважає,
Вже й клянеться на чім світ,
Богом присягає.

Ні, не вірять. І чумак
Против неба глянув:
— „Коли я сокиру взяв—
Хай я ляхом стану!”

— „Стій, чумаче, не губи
Ні душі, ні віри!
Вірим, вірим! Ти не брав
Нашої сокири!”

30. КРИВА БАБА

Раз до ксьондза забрела
Кривая на ноги,
І, бідная, на дітей
Просила підмоги.

А ксьондзові грошей жаль,
Давай їй вчити,
Як каліці із дітьми
В білім світі жити.

— „Лучше, каже, ти навчись
Бабити, змовляти,
То й на себе, на дітей
Будеш гроші мати!

— „Де ж навчитись, пане мій,
Дайте мені раду!”

— „Що учитись, — ти змовляй
Хоч так для прикладу:

— „Пробіг пес через овес —
Не шкодило псові,
Най же шкоди не буде
І тому вівсові”.

Пішла баба і куди! —
Як свята курує;
Пройшло уже кілька літ,
Ба і ксьондз хорує:

Така гуля, як кулак,
В горлі йому сіла...
Лічать, лічать докторі,
А все гуля ціла.

Далі вдався до бабів,
Нічого чинити...
От приходить і крива
Слабого лічити.

Ксьондз до лиха вже й забув...
Вона не питає.
Каже вийти з хати всім,
Сама зачинає:

— „Пробіг пес через овес —
Не шкодило псові,
Най же шкоди не буде
І тому вівсові!”

Подивився слабий ксьондз:
— „А то ти, зозуля?“ —
Та як враз зареготав —
Так і трісла гуля!

31. ЧУПРИНА

Питалися козака:
— „Що то за причина,
Що в вас гола голова,
А зверху чуприна?“
— „А причина то така:
Як на війні згину —
Мене ангел понесе
В небо за чуприну“.

Питаються мужика:
— „Що то за причина,
Що в вас гола голова,
А зверху чуприна?“
— „А причина то така:
Нас біда обсіла —
Голимося до кривлі,
Щоб кузка не їла!“

32. ДОЩ

Обсіялись мужики,
Дощу виглядають!
Ото два собі зійшлись,
Стали, розважають...

Грицько старий, як сudeць,
Палицю тримає,
Набік голову схилив,
Землю колунає.

А Хома на мотузку
Гудзи собі в'яже.
— „Нема дощу!” — каже Гриць,
— „Нема!” — Хома каже.

— „Як би, Хомо, Господь дав,
То я вже говорю,
Що усе б то із землі
Піднялося вгору!”

— „Усе, дядьку?” — „А усе!”
— „Лучше ж най не буде!
Моя жінка у землі!
Не хочу паскуди!”

33. СЛАБИЙ ЗУБ

Сидить шевчик на стільці,
На кумові постільці
Пришиває лату.
Аж у сінях двері скрип!
Далі в хату двері рип!
Шелеп кум у хату.

— „Здоровенькі ви були!

А що ж мої постולי

Вже мабуть готові?”

— „Зараз будуть, погодіть!...

Що ж ви стогнете, як дід?

Чи вже ж не здорові?”

— „Та не то, щоб, Боже крий,

Був я дуже так слабкий,

А так тільки нудно.

Розболівся вражий зуб,

Та заріс тобі, як дуб,

Що й вирвати трудно”.

— „Не журіться! — каже швець

Ось сядьте но на стілець!” —

На стілець саджає,

В дратву зуба замотав,

Кінці разом посплітав,

До, ноги чіпляє.

Але звісно, у шевців

Все діравії стільці,

Щоб то не душило!

Ото шевчик і зайшов,

Нишком дірку ту знайшов,

Та хватить кума шилом!

Кум підскочив, як той цап,
Та рукою з заду лап
За грішнее тіло!
— „Не даремне ж я стогнав!...
Ач, коріння попускав,
Аж там заболіло!...”

34. ШКОЛЯР

Їде з ярмарку мужик,
Школяра здибає,
Підшив собі неборак,
Ото і питає:

— „Що ти, хлопче, за їден?”

— „Я школяр” — той каже.

— „А коли ти, каже, шкляр,
То сїдай же, враже!”

Школяр собі ані гадки,
Бере та й сїдає,
А мужик сидить, мовчить,
Воли поганяє.

Далі в озеро звернув,
В саму середину,
Запинився; воли п'ють:
Питає хлопчину:

— „Що ти, каже, за їден?”

— „Я школяр, панотче!” —

— „То ти школяр, а не шкляр!”

Та як настукоче!..

— „Геть із воза, куди хоч,
Бісовий школяр!...”
Школяр поли підійняв
— „А що ж, господару!...

Як пускатися на дно,
Не псувати ж воду;
Пустить уже хоч з ярма
Скочити у воду!”

— „Не питайся!... Куди хоч”;
Мужик промовляє...
Школяр тоді на вії...
Притику виймає.

Перегнувся на ярмо,
Полових по шкурі...
Іде школяр на сухе,
Мужик — у баюрі.

35. ВБИЛИ

Якось жильним четвергом,
Чи там середою,
Забив мужик кабана,
Смалить над водою.

Кругом нього тьма собак
І дітей до ката...
А найближче з них усіх
Синок його брата.

І звичайне на селі
Вбогого дитина,
Тільки на нім і була
Тая сорочина!

Стоїть бідне хлопчиня,
На вогонь пантрує,
Дядьки з носа аж пишцять,
А воно й не чує.

Далі багач подививсь:
— „Здоров, каже, сину!
Вбив що батько на свята?“
Питає хлопчину.

А хлопчина носом шморг,
Попід ніс рукою:
— „Убив, каже, дядьку мій,
Сучку над водою!...”

36. ПОРОШКИ

Заслаб мужик на живіт,
А дідич лічити;
Дає йому порошки,
Та й каже зажити.

А той, щоби порошки
Випити з водою,
Нюхнув тільки разів п'ять,
Та й сидить совою.

Пересидів цілий день,
Як рукою знялось;

Рано дідич запитав:

— „А як тобі спалось?”

— „А спалося, пане мій,
Спасибі вам, пане”.

— „А порошки всі зажив?”

— „Всі винохав, пане!”

— „Подякуй же, каже пан,
Дідуньові своєму!”

А сам тільки посвищав,
Та й пішов додому.

37. ПОПОВИЧ

Наспівався попів син
За свято доволі,
Та по святах і махнув
Учитися в школі.

А мужики й загули,
Що добре співає.
От староста там колись
Батюшку й питає,

— „Куди піде ваш панич,
Як вийде у люди?”

— „Куди? Звісно у попи!
Попом собі буде!”

— „Шкода його на попа!
Мужик промовляє,
З нього добрий був би дяк,
Бо то-то співає!”

38. КОЗАК І КОРОЛЬ

Став багатий колись пан
Короля благати,
Щоб король йому зволив
Воєводство дати.

А король йому й сказав:
— „Відгадай три штуки,
Відгадаєш — тоді на!
А як ні — на муки!

Перша штука: скільки зір
В небі серед літа?
Друга штука: покажи
Середину світа!

Третя штука: угадай,
Що думати буду?
І от тобі цілий рік
Для твого розсуду!”

Відійшов багач назад,
Та так йому нудно!
Не вгадати — так біда,
А вгадати — трудно!

Сидить, плаче неборак,
Козак проїжджає...
— „Чого' плачете ви так?”
Старого питає.

Той і каже: так і так!...
— „Не журіться, діду!
Коли так, то я за вас
На відвіт поїду!”

І палицю в руки взяв,
В кожух одягнувся,
Чорні вуси підбілив,
В чоботи увувся.

І чимдуж до короля.
Король оглядає:
— „А що, пане, скільки зір?”
З міною питає.

А той поли закотив,
Чи як довелось:
— „Стільки, каже, в небі зір,
Скільки тут волосся”.

Задумався сам король
Від його відвіту.
— „Ану, каже, покажи
Середину світу!”

А той палицю підняв
Може з пів аршина,
Та в підлогу нею гуп:
— „Отут середина!”

Почухався наш король,
Ще раз поглядає:
— „Що ж я думаю тепер?“
Козака питає.

— „Думаєте, що я пан!“

— „А то що за річі?“

— „То за річі, що не пан,
А козак із Січі!“

Засміявевя наш король.
Подарував тому,
А козака відослав
В золоті додому!

39. КОЗАЦЬКІ КСЬОНДЗИ

Раз Хмельницький заявив
По військові своєму,
Що хто пана приведе —
Дасть по золотому.

А хто ксьондза — тому три
Обіцявся дати...

Пішли наші козаки,
Давай мудрувати.

Тільки пана де діпнуть,
Виголять чуприну,
Та і кажуть: „Пам'ятай!
Гляди, бісів сину,

Як часами тебе наш
Спитає Хмельницький,
То ти, шельмо, говори,
Що ксьондз католицький!”

То бувало приведуть...

— „А хто ти?” — питає;

— „А ксьондз!” — каже. Та й козак

Плату забирає.

І такого ж тих ксьондзів
За тиждень прибуло,
Що і в Римі стільки їх
Мабути не було.

40. СМЕРТЬ КОЗАКА

Край Варшави два стовпи,
На стовпах ділина,
Під стовпами молодий
Козак з Чигирина.

І найстаршії ляхи
Смерть йому читають...
Прочитали і кати
Мотуз натягають...

Але козак подививсь
На ляхву превражу,
Каже: „Стійте но, пани!
Я щось вам іскажу!”

Ви високо не кажіть
Мене підіймати,
Буде лучше вам мене,
В с.... цілувати!..."

41. ПЕРЕКУСІТЬ, ПАНЕ

Обсунулась стара гребля,
Місток похилився:
Спала річка невеличка,
Місток завалився.

На камені кілька хлопців
Черепками грає,
Аж ступою через греблю
Панок проїжджає.

— „Помагайбі! — каже, — хлопці”.

— „Та вже ж меле, пане”.

— „А що, у вас млинок меле?”

— „Та вже ж меле, пане”.

— „А г... змолоти можна?”

— „Перекусіть, пане!

Як сухеє воно тільки,
То змелеться, пане!”

42. РОЗУМНИЙ ПАНИЧ

Привіз дідич раз на свята
Ізі школи сина
І не може натішитись,
Що вчена дитина.

Раз здибає гуменного
І тому хвалиться:
— „Ото, каже, мій синочок,
Як у школі вчиться!...

Та і розум, що за розум!
Як тобі, Іване?”
— „А мені то щось не так то
Здається, мій пане!

Бо як би наш панич мали
Розуму до волі,
То нічого їм би було
Вчитися у школі!”

43. ВАРЕНА СОКИРА

Прийшов москаль на постій,
Заглядає в очі:
— „Сварі, бабка, што нібудь!”
А бабка не хоче.

— „Нема!” — каже. — Как не бить?”

— „А нема нічого!”

— „Да ну, бабка, не шуті!”

— „Та нема ж, їй Богу!”

— „Так і нет суда на нет!...
А тапор імеєш?”

— „Та сокира десь була”.

— „А вади нагрєєш?”

— „Та нагрію; що ж з води?“

— „Нічзаво! пададім,
Лиш би тапор да вада,
Што нібудь да сладім!“

Горить вогонь у печі,
Окріп закипає,
Москаль бере у окріп
Сокиру кидає.

— „Тепер, бабка, єслі б так
Хоть крупі немноґо...
Єнто було б знаєш што?
А ну-ка єй-Богу!“

Пішла баба до сіней,
Пригорщу приносить,
Але москаль, бісів син,
Сальця іще просить.

Внесла баба і сальця,
А далі до юшки
Підкинула і сама
Соли та петрушки.

І все її на умі
Варена сокира,
А сокиру вже давно
Витягнув псявіра.

Укипіло — їв москаль,
Баба помагала,
Москаль ранець натягав.
Баба доїдала.

Москаль ранець натягнув,
Тай пішов, псявіра,
Баба ж сидить та хвалить,
Що добра сокира.

44. ЖАЛІБНИЙ ДЯК

А що тільки в церкві дяк
„Іже!” заспіває,
Бідна баба у кутку
Мало не вміває.

Аж завважив теє дяк,
До неї забрався:
— „Чого плачете ви так?”
Стару запитався.

— „Як не плакати мені, —
Стара баба каже,
Коли мене голос ваш
Аж за серце в'яже.

Так колись моя коза
На льоду кричала,
Як там її звірина
Бідну розривала”.

45. ЗАПОРОЗЬКІ ШОРИ

Хтілось битись козакам,
Та не суди, Боже.
Заціпили москалі
Кругом Запорожжя.

Ані битись, ні втікти,
Нічого діяти:
„Треба, кажуть, москаля
Хоч у шори вбрати!”

Іде тридцять козаків
Москаля просити,
Щоб пустив їх на лиман
Риби половити.

Москаль каже: „Так ідіть!”

— „А як же без виду?”

— „Ну, так видать, каже, їм
Кожному по виду!”

— Та на що вам, кажуть ті,
Багато такого?

Для нас, кажуть, тридцяти
Буде і їдного!

Написали одного,
Тридцять положили,
А козаки з тридцяти
Триста зробили.

Та й махнуло триста їх
За лиман із Січі,
На другий день знов ідуть —
Тії ж самі річі.

Йдуть козаки, та й ідуть,
А москаль пускає,
Аж цариня москалям
Приказ посилає,

Щоб москалі тую Січ
До гла зруйнували,
А козаків щоб усіх
На Кубань забрали.

Москалі до козаків:
„Ура Катерина!”
Ал в Січі вже була
Тільки половина.

46. ВОРОНА І ЛИС

Пробіг лис голодний
Через пеньки скаче...
Аж слухає, десь ворона
На гияці кряче...

Прибігає, хоч видати,
Та ніяк дістати...
Лис хитриться і вертиться,
Давай підмовляти...

Підмовляє, щоби злізла...
Прищурює очі...
Обіцяє м'яса гори, —
Ворона не хоче...

— „І не хочу, і не злізу!”
Стала говорити,
Іди собі, коли хочеш,
На село дурити!...

Ти думаєш, що ворона
Розуму не має...
Сидить собі на гиляці,
Нічого не знає...

Та я знаю, що ти хочеш
Як псявіра їсти...
І хіба б я дурна була,
Щоб думала злізти..."

— „Бог з тобою, голубонько! —
Став лис прикидатись:
Та тепер вже, зозуленько,
Нічого боятись...“

Вийшов указ з того світа,
Щоб мир був усюди!
Щоби мирно собі жили
І звірі і люди!!...“

А ворона розважає:
— „Брешеш ти, мій враже!...“
Далі кругом подивилась, —
Та лисові й каже:

— „Та який же мир той буде,
Та спокій між нами,
Коли онде йдуть до ліса
Стрільці із хортами!“

— „Будь здорова, голубонько!“
— „А то що? Куда ти?“
— „Та ж стрільців лихе надносить,
Треба утікати!...“

— „А указ же з того світа,

Що про мир писали?”

— „Може вони ще указу

Того не читали”.

„Ну, не бійся ж, голубочку!

Я лиш так сказала...

Але вашого указу.

І я не читала!...”

47. ВОВК, СОБАКА І КІТ

Як собака стеріг хату,

То його тримали...

Як постарівся небора,

Взяли та й нагнали...

Іде бідний дорогою,

Притулку шукає...

Аж у лісі на поляні

Вовк його здибає.

— „Куди, каже, йдеш, собако?”

— „Притулку шукати!”

— „А що ж твої господарі?”

— „Та вигнали з хати!”

„Ну, нічого! Будеш, каже,

У мене служити...

В мене будеш, як дитина,

У розкошах жити...

А чи їв ти що сьогодні?"

— „Ні, каже, нічого!"

— „То ж ходімо обідати!"

Каже вовк до нього.

Ідуть вони темним лісом,

Ідуть чапарами,

Ідуть вони пустим зрубом,

Буйними ланами...

Ідуть степом... На степові

Стадо коней грає...

Вовк пригнувся, поглядає,

Здобич вибирає...

— „Бачиш, каже, ту лошицю,

Що білії п'яти?"

— „Бачу!" — каже. — „Ото з неї

Будем обід мати".

І в мінуті почав землю

Під собою дерти...

Зачав дерти сиру землю,

Як навісний жерти.

— „Подивися лиш на мене —

З'їжилась чуприна?..."

— „З'їжилась, собака каже,

Стала як щітина".

Знов він землю під собою

Зачинає дерти,

Зачинає землю дерти,

Як навісний жерти...

„А поглянь мені лиш в очі:

Чи посоловіли?

Пес поглянув йому в очі:

— „О, посоловіли!...”

Вовк як куля до лошиці!

Та — й не сподівалась!...

Стадо в ноги в чисте поле!...

Лошиця осталась.

Беруть вони ту лошицю,

Теплу ще білюють...

Збілували товсті стегна,

Стали та й балюють...

Попоїв пес та гадає:

Нічого служити...

Тепер собі і без вовка

Я вже можу жити...

Тільки землі наїстися,

Та сміло кидатись,

І будь огир, будь лошиця —

А мусить піддатись.

І наїжився до вовка,

Та й давай брехати...

Давай вовка голодного

Від лошиці гнати.

— „Іди, каже, коли хочеш,

А то прийдуть люди!

Тоді тобі, вражий вовче,

Та й не з медом буде!”

Подивився вовк на нього,
Як на того біса,
Махнув хвостом, стрепенувся,
Та й пішов до ліса.

А собака коло стерва
І днює й ночує...
Тільки в нього і роботи,
Що все бенкетує...

І скінчила всю лошицю,
Поживи шукає...
Іде собі дорогою,
Аж ката здібає...

— „Куди, котику, мандруєш?“

— „Притулку шукати!“

— „А що ж твої господарі?“

— „Та вигнали з хати!“

— „Ну, нічого, будеш, каже,
У мене служити...
В мене будеш, як дитина,
У розкошах жити!“

А чи їв ти що сьогодні?

— „Ні, каже, нічого!“

— „То ж ходімо обідати!“

Каже пес до нього.

Ідуть вони по степові...
Табун коней прає...
Пес найкращую лошицю
З стада вибирає...

— „Бачиш, каже, ту лошицю,
Що білії п'яти?
Ото зараз, каже, з неї
Будем обід мати!...”

І в мінуті став пес землю,
Під собою дерти,
Став він дерти сиру землю,
Як навісний жерти...

— „А що, каже, подивися,
Чи чуприна встала?”

— „Ба ні, каже, щось не встала!”

— „Та, кажи, що встала!

Ану тепер подивися,
Чи встала чуприна?”

Хоч не встала, а кіт каже:

— „Встала, як щитина”.

Зачинає знов він землю
Під собою дерти...
Зачинає землю дерти,
Як навісний жерти!

— „А поглянь но, каже в очі:

Чи посоловіли?”

Подивився кіт у очі:

— „Не посоловіли!”

— „Та кажи бо, старий дурню,
Що посоловіли!...”
Тоді котик вже і каже,
Що посоловіли...

Він як куля до лошиці!
Вона копитами!
Так собака і розклався
Догори ногами!...

Прийшов котик, глянув в очі —
Очі вже темніли...
— От тепер, собі промовив,
То посоловіли!

48. ПІП З КРОПИЛОМ

На Ордані, як звичайно
У людей буває,
Ходить батюшка з кропилом
Хати окропляє...

Ходить батюшка з кропилом
Чого ж тут боятись?
Але їдна молодиця
Аж пищить сховатись...

Ставить діти на припічку,
Каже їм сказати,
Що матері нема дома —
На ярмарку мати...

Сама лізе під постелю,
Лежить, упріває...
Далі чує — отець входить,
„В Ордані!” співає.

Отець входить, всюди кропить
Образи й пороги,
Вікна, стелю і постелю...
Та й заглянув ноги.

І нічого... дає дітям
Хреста цілувати,
Та й питає, мов не знає:
— „А де ваша мати?“

— „Пішли мати на ярмарок,
Нема в дома мамі!“ —
Закричали малі діти
Рівно голосами...

— „То скажіть же своїй мамі
Й показав рукою —
Нехай бере на ярмарок
І ноги з собою!“

49. ПІП У РИЗАХ

Ходить собі по ярмарку
Молодчина жвавий,
Підглядає що в батюшки
Гроші у халяві...

Та і гроші ж то хороші —
Самії дукати;
„Будь що буде, промовляє,
А треба дістати...“

Сюди, туди повернувся,
Вже й видумав штуку,
Підстунає до батюшки,
Цмок його у руку...

— „Батюшечко, став казати,
Вчинить мою волю!...
Потрудіться на часочок
До краму зо мною...

Оце, бачте, я для церкви
Ризи вибираю,
Та сам бачу, що ні міри,
Ні пуття не знаю...”

Пішов батюшка до краму
Ризи вибирає...
Вибрав самі що найкращі,
На себе вбирає...

А той присів коло нього
Ніби поправляє,
А тут тільки від калитки
Ремінці збирає...

Шарп калитку... та у ноги...
Піп до нього хоче...
А кацап його за ризи:
„Пагаді, панотче!...”

Заким отець повернувся,
З себе ризи скинув...
Молодчина з його грішми
Десь як вітер згинув.

50. „ПАСА НА ДЗЕЦІ”

Їздив біскуп по панах,
Грошей налупився,
Подарунків нахалав,
Наївся, напився.

А тут йому ще їден
Гедзелу підносить
І ситого на обід
Ще до себе просить.

Іде біскуп і туди,
За столом сідає...
Ото страву подають,
Дідич припрошає.

А той їв би таки ще,
Тільки промахнувся —
У дорозі на біду
Поясом стягнувся.

Що робити? Розпустити —
Якось не годиться!
А так сиди та не їж —
Дідич образиться...

Аж тут якось під вікном
Малі діти грались
І, звичайне дітвахи,
Бігали, сміялись.

Ото біскуп не промах
На хвилі береться:
„Ей же, дзеці, бенден біць!”
Кричить і сміється.

„Ей же, дзеці, бенден біць!”
А діти сміються,
Та вже собі й до вікна
По кількоро пнуться.
Тоді біскуп з себе пас:
„Почекайце, дзеці!”
Та на хлопців помахав:
„А паса на дзеці!”

51. ТУРЕЦЬКА КАРА

Взяли Турки козака,
На смерть засудили,
Межи ноги йому кіл
Довгий заложили,
Та й довбнею і женуть,
А той тільки каже:
— „Та бий рівно, коли б'єш,
Не милися, враже!”

52. ХОРОБРИЙ ЛЯХ

Здигалося два ляшки:
Їден і хвалився,
Як недавно на війні
З козаками бився.

— „Юж то, — каже, — длуго мне
Не запомном вроди,
Бо псввяром може сту
Одромбалем ногі!”

— „Цо то ногі! — каже той,
Глови рембаць било!”

— „І я хцялем, браце муй,
Але глуф не било”.

53. ЗАЄЦЬ

Виніс мужик гусака
В місто продавати,
А погані жидюки
Давай кепкувати.

Обступили навкруги
Бідного Іванця,
Та й питають як на сміх:
— „Що хочеш за зайця?”

Подивився наш мужик,
Тільки засміявся;
— „Геть, погана жидово!”
Та й далі попхався.

Аж там його жидюки
Знову обступають
І знов його, як на злість,
За зайця питають.

Плюнув мужик жидові
Куди там попало..
Іде далі, ба й йому
Щось непевно стало.

— „Хоч видиться, що гусак, —
Промовляє тихо, —
А може то й не гусак,
А так яке лихо;

Може дідько, або що...”
Стиха розважає,
Аж знов його жидова
За зайця питає...

— „Ізчезай же, сатано!”
Мужик обіззався
І гусаком замахнув,
Та як розмахався,

Та об землю ним гугуп
Посеред дороги!
А сам вуха затулив
Та з міста у ноги!

54. БАРАН

Набілив жид мідяків, —
І тільки смеркає,
Все то бідним мужикам
За срібло спускає.

А сам то він був купець, —
І торгував м'ясом,
То, бувало, що не крав,
То купував часом.

Але колись уночі,
Тільки що ліг спати,
Хтось пукає у вікно,
Проситься до хати.

— „Хто?“ — питається жидок.

— „Я, — каже, — пустіте!

Може треба барана?

Барана купіте!”

Пустив його у коршму:

А той мішок з себе:

— „От вам, каже — і баран,

Купіть, коли треба!”

— „А що хочеш?“ — „Три копи!“ —

Жид мацнув руками,

За барана заплатив

Трьома копійками.

Сам не світить, бісів син, —

А той не говорить:

Навпомацки і бредуть

З мішком до комори.

А комора у жидка

Була — і крамниця,

А часами за їдно

Була і різниця.

Упустили барана:
Мужика не стало.
Чи спав жидок, чи не спав, —
Але вже свитало;

Жидок живо захопив
Всі свої прибори,
Живо капці, — і летить
Бігцем до комори.

Але тільки відчинив, —
Ахнув неборака:
Йому замість барана,
Скочила собака.

І пропав його баран,
Але й того мало:
Із комори з бараном
І м'яса не стало.

55. РОЗМОВА

Прибув Мошко з Петрополя
Та й людей дурив,
Що ніби він у столиці
З царем говорив.

— „А як же ви говорили?“ —
Якийсь запитав.

— „О, ми славно говорили“, —
Мошко відвічав:

„Я казав усе цареві:
Ура та ура!
А воно мені казало:
Дурак та дурак!”

56. НАГОРОДА

Раз топився грубий лях,
Став репетувати, —
Мужик їден і побіг
Пана рятувати!

За чуприну ухопив,
З води витягає,
Пан дякує мужику,
Грошей добуває.

Аж надходить другий лях:
„Що то” — запитався,
— „Та ж вицьонгнол з води мнє!”
Грубий обіззався.

„О, відзялем, каже той,
Відзялем, єдини,
Як он себе, браце муй,
Цьонгнол за чупринен!”

— „За чупринен, чи ж то так?
За чупринен, міли!”
— О, пся вяра ж! — крикнув той
Із всієї сили.

— „Сто нагаюф за то псу!”
І що ж? — Протягнули
І сто йому нагаїв
За добро креснули.

57. ГОСПОДАР ХАТИ

Мужик лиха наробив,
А жінки боявся, —
Сюди-туди по кутках,
Та й під піл сховався.

Та лопатою під піл:
— „А вилізай, враже!”

А той далі у куток —

Та й до неї каже:

— „Геть, погана сатано!
Геть, бісова мати!
Тепер мене не займай;
Я господар хати!”

58. НІ ЗЛЕ, НІ ДОБРЕ

„Здоров, брате!” — А, здоров!

„Що ж ти так змінився?”

— „А не диво, брате мій, —

Бо я оженився!”

„Слава Богу!” — каже той.

— „Ні, не слава Богу:

Моя жінка і бридка,

І крива на ногу”.

„То зле, брате!” — каже той.

— „Ба ні, не зле, брате!

Бо за нею я як чорт

Зробився багатий;

Славну хату збудував,

Ходив у дорогу!...”

„Слава Богу!” — каже той.

— „Ні, не слава Богу!

Воли згинули з Криму,

Додому вернувся, —

Аж і хата у вогні,

І хати позбувся...”

„То зле, брате!” — „Ні, не зле!

Як хата горіла,

То і жінка там моя

В вогні околіла”.

59. РОЗП'ЯТИЙ ЖИД

Зайшов козак до жидка

Вина купувати,

Та й проситься аж у льох, —

Щоби скуштувати.

А жидові невтямки

Козацькїї жарти:

Веде його до бочок

Та й точить пів кварти;

Але тільки наточив, —
Аж чопа чорт має!
Що робити? Жидок — тик,
Пальцем затикає.

А той собі за вино,
Стихача регоче, —
Та ще з другої вина
Скуштувати хоче.

Жидок точить йому знов,
Знов чопа шукає,
І знов бочку, як і ту,
Пальцем затикає.

А той собі поховав
Обидва кілочки,
Та ще точить у відро
З середньої бочки;

Точить собі у відро,
А чопа закинув, —
Як наточив до верха
Та й із льоху згинув.

А з барилка і біжить...
Не порадиш криком!
Жидок живо і заткнув
Барилко язиком.

І зігнувся, аж сопе!
І що, бідний, крикне, —
То з барилка йому так
Межи очі й сикне.

І розп'явся грубий жид,
Вина не пускає, —
А козак собі пішов
І гадки не має.

60. СЛАВНАЯ КОНИНА

Сидить мале циганя,
Коня виїзджає,
А старий — його й коня
Нагайкою крає.

Заплакало циганя,
Лягло на коневі...

А той тоді до купця
Та й каже купцеві:

— „Та купуй уже, купуй,
Славная конина!
Чи ж не бачиш, як по ній
Сплакалась дитина?“

61. ЖИД НА ЧАТАХ

Ставить москаль жидюка
На московські чати,
Та й учить на цей раз
Як то чатувати:

— „Сматрі, каже, хто б ні шол,
Ти станавісь тут же,
Да спрашівай: хто ідьот?
Сматрі, не забудь же!“

І как скажет тебе: »Свой«,
Пусті єго з Богом,
А как только замалчіт,
Так бері такова!...”

І сам таки край жидка

Іде в опівночі...

Жидок крикнув: „Кто ідьот?”

Витріщає очі.

Той і каже: „Ето я!”

— „Ето ви, Міхало!

А я думал — ето свой,

Аж мене страшно стало!”

62. ЦИГАН НА СПОВІДІ

Раз задумав циганчук

Гріхи сповідати,

Іде просто до попа,

Приходить до хати.

Оглядає, — ні попа,

Ні слуги Бог має,

А в горосі, у печі,

Сало закипає.

Циган сало із горшка,

Живо із пекарні,

Через цвинтар позадгузь

Та й до паламарні.

В паламарні як на гріх —
Шапка на кілочку;
Він і шапку потягнув,
Сховав у куточку,

Та й тоді вже до попа
Гріхи сповідати,
Ото піп йому дає
Хреста цілувати.

Поцілував циганчук;
Піп його питає,
А той йому всі гріхи
І оповідає:

— „Та й сьогодні, — каже,
Нагрішив потроху:
Ранком вигнав я свиню
З чужого гороху.

А у церкві шапку зняв!...” —
Говорить несміло.
А піп йому: — „То не гріх!
То добре діло!”

Добре, добре, нехай так.
По „Буди Господне”
Піп до шапки, — але ба!
І місце холодне...

Піп — до дому, до горшка,
Де кипіло сало,
І там йому лиш горох —
А сала не стало.

І промовив старий піп:
— „Отже ж признавався!
А я старий та дурний —
І не догадався!”

63. СМІХ

Наробились мужики,
Разом полягали,
Позіхнули кілька раз
Та й позасипали.

Але їден чи здурів,
Чи чорт його знає,
За сокиру ухопив,
Стиха підіймає,

Хвать їдного по карку!
Голова відпала;
А той голову за чуб,
Та й із нею драла!

І забіг межі корчі,
Голову ховає
Та й сам собі неборак
Стиха промовляє:

— „То ж то, — каже, — я сміху
Буду з нього мати,
Як устане та пічне
Голови шукати!”

64. ГУМЕННИЙ

Їздив дідич за границю;
Назад повертає —
Та й до свого гуменного
Листи посилає.

Щоб гуменний на границю
Прибув і дав знати,
Що діється в нього вдома
Та і коло хати.

Прибуває і гуменний.
— „А що там, Іване?”
А гуменний йому каже:
— „Та все гаразд, пане!

Тільки ніжик, що пан дали
Таляра за нього,
Ізломивсь, сказати правду,
Ні з того, ні з сього”.

— „Ну, зламався, то зламався,
Що то й споминати!...
Певне, хлопці мали гратись
Та й його зламати”.

— „Таки правда, ясний пане:
Хлопці ізламали,
Лиш не грались, а сивого
Коня білували”.

— „А з чого ж то сивий згинув?“

— „Пані хорували;
За лікарством як погнали,
Та й підірвали!“

— „То і пані хорувала?
Ах, Боже мій, Боже!
Що ж, здорова моя пані?...
Говори, небоже!...“

— „Помоліться, пане, Богу:
День лиш хорували,
А на другий від пожару
Богу й душу дали“.

— „Від пожару? Що такеє?“

— „Просте, пане, діло:
Як зайнявся тїк у пана,
То все погорїло“.

— „Пані вмерла!... все згорїло!...
Будь здоров, Іване!“

— „А ще панна ваші вдома —
Поверніться, пане!“

— „Що ж там, голубе Іване?
Як там бідна дочка?“

— „А нічого!... уповила
Хлопця, як личочка!...“

Сїом'янув тут бідний дідич
Чорта і чортицю,
Плюнує з лиха, сів на бричку:
„Рушай за границю!“

65. ЗАСІДАТЕЛЬ

Гнався постом засідатель
На чийсь біду;
Серед ставу заломився
На тонкім льоду.

Б'ються соцькі і розсильні,
Б'ються рибаки;
Водять шнури край пролому,
Ості і гаки...

Але йде жидок убогий,
Пейсами потряс:

— „Гирсте, гирсте, — став питати,
Що таке у вас?...”

— „Засідатель утопився,
Господи прости!...”

Ходи, жиде, хоч поможеш
Шнура завести”.

— „Гирсте?... нащо то шукати
Людської біди?

Лиш карбованця наставте —
Вийде сам з води!”

66. ДОБРЕ ТОРГУВАЛОСЬ

Чи в Києві, чи в Полтаві,
Чи в самій столиці,
Ходив чумака з мазницею
Помежи крамниці.

І в крамницях, куди глянеш —
Сріблом-злотом сяє, —
А йому то і байдуже:
Він дьогтю питає!

Реготять купці дурнії;
А він тільки сплюне,
Та й до другої крамниці,
Багатшої, суне.

В найбагатшій крамниці
Два купці сиділо,
І туди чумака заходить
З мазницею сміло:

— „Добрідень вам, добрі люди!”
Та й зачав питати,
Чи нема у них принаймні
Дьогтю де продати.

— „Нету! нету!” — купці кажуть
Та й, щельми, сміються:
„Здесь не дьоготь, тільки дурні
Адні продаються!”

А чумака їм: — „То нівроку ж
Добре торгувалось,
Щойно два вас таких гарних
На продаж осталось”.

67. ПО ЧОМУ ДУРНІ?

— „Де ти був-єсь, пробував-єсь?
Розкажи, Іване!”

— „Та де вже я не бував-єм!
Всюди був-єм, пане!”

Був в Адесі і Бендерах,
В Ровнах і Полтаві,
Ходив в Київ разів кілька,
Бував і в Варшаві”.

— „А по чому ж там, Іване,
Дурні продаються?”

— „Та то, пане, як до дурня:
Які попадуться!”

Дурень пан — заплатять більше,
Бо честь таки знають,
А як мужик, то звичайне:
Без ціни спускають...”

68. ЗАПОРОЖЦІ У КОРОЛЯ

Приїхали запорожці,
Короля вітають,
Король просить їх сідати,
Козаки сідають...

Сидять собі. В них жупани
Все кармазинові,
І самі такі храбренні,
Вуса прездорові!..

Задивились на ті вуса
Ляхи препогані.

— „Що б їм, кажуть, дати їсти,
Даймо їм сметани!..”

Поставили їм сметани,
Їсти припрошають,
Але наші запорожці
Разом відмовляють:

— „Славная у вас сметана!..
Тільки почекайте,
А перше нам, запорожцям,
Щільник меду дайте!”

Дали меду запорожцям...
Вони, як поїли,
Так ті вуса прездорові
Вгору й завертіли.

Та й говорять королеві:
— „Кажи, ясний пане,
Нехай тепер запорожцям
Подають сметани”.

69. АБИ ДУША ЧИСТА

Два злодії в опівночі
Костьол обкрадають;
Обшарили всі скарбони,
Святих обдирають.

І забрали, які були,
Свічки з ліхтарями.
Далі один на олтарик
Пнеться з постолами.

— „Та що ж бо ти, брате, робиш?
Став один казати:
Як то можна святе місце
Постолом валяти?!”

— „Мовчи, брате,— другий каже: —
Ми тут перед Богом;
Аби душа чиста була,
Постоли — нічого!”

70. СВИНІЯ — СВИНЕЮ

Несе мужик у ночовках
Додому свячене:
Яйця, паску і ковбаси
Й порося печене.

І порося — як підсвинок,
Та ще й з хроном в роті...
Несе бідний, та й спіткнувся
У самім болоті.

І схибнулись нові ночви,
Затряслось свячене,
І в болото покотилось
Порося печене.

Глянув мужик на болото,
Посвистав до лиха,
Відвернувся, на бік плюнув
Та й промовив стиха:

— „Та свиня таки свинею!
Правду кажуть люди:
Святи її, хрести її, —
Все свинею буде!”

71. НЕ МОЇ НОГИ

Серед лісу, серед гаю,
У неділеньний обід
Заснув мужик у чоботях,
Прокинувся без чобіт.

Прокинувся, протер очі,
Разів кілька позіхнув,
Разів кілька босі ноги
З подивленням повернув.

— „Не мої це, каже, ноги:
Присягаю на чім світ,
Бо мої в чоботях були,
А ці — босі, без чобіт”.

72. ПРИВІТАННЯ

Наварив багач, напик:
Батюшки чекає.
Батюшка лиш на поріг —
От він і вітає:

— „На тепленьке, в добрий час!
Тількищо зробили...
То де ж то ви так були,
Батьюшечко милий?

А тут тільки гавкне пес,
Свиня зарохкоче, —
Так і думають усі,
Що то ви, панотче!...

Спасибі ж вам, що прийшли!
Пийте гріту з перцем...
Ріжте собі печінки...
Крайте собі серце...”

73. ВАРВАРА

Перепродав раз москаль
Усе серед Бару,
І на продаж тільки мав
Одну Варвару.

Аж приходить наш мужик,
Шапку поправляє.

— „Чи є у вас Миколай?”

Москаля питає.

— „Нету, братець, — каже той, —
Тільки зараз буде”.

Та Варвару живо зняв,
Та й до халабуди.

І кисткою раз мазнув,
І чаша закрилась,
Мазнув іще кілька раз, —
І митра вродилась.

Ще мазнув раз, — і обруч
Обвів наокола,
І бігцем до мужика:
— „Вот тебе Микола”.

Але мужик собі став,
Під боки узявся:
Як поглянув на лице —
Так і засміявся.

— „Що Микола, то вже так!
Правдива Микола!..
Щоби тобі волосок!..
Вся борода гола!”

— „Нешто хочеш баради?
І барада буде!”
І з Варварою мерщій
Знов до халабуди.

Вибігає, кругом глиц, —
Мужика й ні пари!
А тут баба, як на злість,
Питає Варвари.

Прокляв купець мужика
І бабу до лиха;
Ставить образ на стілець,
Та й промовив стиха:

— „Не требауй он баради,
(Ентакая харя!) —
І еше би била раз
З Міколи Варвара”.

74. АХМЕТ ІІІ і ЗАПОРОЖЦІ

В літо тисяча шістьсоте,
В літо теє боже,
Прийшла грамота Ахмета
В наше Запорожжя:

— „Я султан, син Магомета,
Внук бога одного,
Брат місяця-перекроя
І сонця самого,

Лицар сильний і могучий,
Краль над королями,
Воевода вього світа
І цар над царями,

Цар столиці Цареграду
І цар Македону,
Греків, сербів, молдаванів
І цар Вавилону,

Цар Подолі і Галича
І славного Криму,
Цар Єгипту і Ораби
І цар Русалиму,

Сторож Гробу в Русалимі
І вашого Бога...
Християн усіх на світі
Смуток і підмога —

Кажу вам усім козакам
Мені передатись,
А як ні, — добра від мене
Вам не сподіватись!"

Того ж року запорожці
Грамоту читали
І до вражого Ахмета
От що написали:

— „Ти, султане, чортів сину,
Люципера брате,
Внуку гаспида самого
І чорте рогатий!

Такий лицарю, що дідько
Тебе обкаляє,
А все військо твоє тільки
Теє пожирає:

Стравнику ти царградський,
Півнику македонський,
Свинне грецька, молдаванська,
Ковалю вавлонський!

Кате сербів і Подолі,
Попуго ти кримська,
Єгипетський ти свинарю,
Сово русалимська!

Ти — погана свинячая
Морда, не підмога,
І дурень ти, а не сторож
У нашого Бога.

Не годен ти нас, хрещених,
І десь цілувати,
А не то, щоб Запорожжя
Під собою мати!

Ми землею і водою
Будем воюватись,
І тебе нам, бісів сиону,
Нічого боятись.

Так тобі ми відвічаєм,
А року не знаєм,
Бо ми ваших календарів
В Січі не тримаєм.

Місяць наш — тепер на небі,
День — той самий, що у вас.
За цим словом, вражі турки,
Поцілуйте десь там нас!

СЛОВО ПРО ПИСЬМЕННИКА.

Степан Руданський народився в с. Хо-
мутинцях коло Бердичева на Поділлі 1832
року. Його батько був священником. Вчив-
ся в духовній семінарії в Кам'янці Поділь-
ському, але незабаром перейшов на ме-
дичний факультет Петербурського універ-
ситету, який і закінчив 1861 р. Важка лі-
карська праця, недуга (сухоти), нещасливе
шлюбне життя — звели письменника ще моло-
дим у могилу — він помер 1873 р. Писати
почав Руданський рано, ще в семінарії.
Перші його твори були балади та пісні,
з яких неодна стала народньою („Повій
вітре на Україну... та ін). Пізніше дав
він низку історичних поем про Мазепу,
Віщого Олега, Полуботка тощо, перекладм
„Слова о полку Ігорові“, Гомерової „Іліа-
ди“ — але найбільш відомий він як автор
с п і в о м о в о к. Це низка дотепних
жартів, приказок та сміховинок про своїх

та чужих — поляків, москалів, циганів, жидів. Теми до них черпав автор не раз з уст народу, тільки вбирав їх у свою мистецьку форму. Звідсі й сильні риси народности в тих співомовках, з них ми бачимо, як ставився український народ до чужинців на українській землі. Читач знайде у нашому виборі й такі співомовки, які за советських часів на Україні були заборонені (напр. про москалів і жидів), або ж — фальшовані — наприклад в одному з видань 1941 р. замість слово „москаль” виправлено: „купець”, а замість „жид” — „дядько”. Як світ світом, не бувало ще такого, щоб український селянин назвав жида „дядьком”!

Як майстер-гуморист, Руданський в українській літературі займає одно з найчільніших місць.

З М І С Т

	стор.
1. Циган з хроном	3
2. Місяць	4
3. Пішов циган на голоку	5
4. Без язика коняка	6
5. Циганський похорон	7
6. Циган в огірках	8
7. Циган пасічник	9
8. Циганський хрест	11
9. Фурманка з жидами	12
10. Рабін і запорожець	14
11. Бородатий хусит	18
12. Що то мати, що то діти	21
13. Штукою зайшов	23
14. Сам поїду	25
15. Подорож до Єрусалима	25
16. Оливо не вадигь	34
17. Жидівська дитина	35
18. Горобці	36
19. Голодний жид	37
20. Масло	37
21. Лист	39

22. Пав і Іван в дорозі	46
23. Ой питоньки, питоньки!	45
24. Що кого болять	46
25. На калитку	47
26. Цікавість	47
27. Треба всюди приятеля	48
28. Чужая дитина не то, що рідна	49
29. Згуба душі	52
30. Крива баба	53
31. Чуприна	55
32. Дош	55
33. Слабий зуб	56
34. Школяр	58
35. Вбили	59
36. Порошки	60
37. Попович	61
38. Козак і король	62
39. Козацькі ксьондзи	64
40. Смерть козака	65
41. Перекусить, пане	66
42. Розумний панич	66
43. Варена сокира	67
44. Жалібний дяк	69
45. Запорозькі шори	69
46. Ворона і лис	71
47. Вовк, собака і кіт	73
48. Піп з кропилом	78
49. Піп у ризах	79

	стор.
50. „Паса на дзєці”	81
51. Турецька кара	82
52. Хоробрий лих	82
53. Заець	83
54. Барап	84
55. Розмова	86
56. Нагорода	87
57. Господар хати	88
58. Ні зле, ні добре	88
59. Розп'ятий жид	89
60. Славная коника	91
61. Жид на чатах	91
62. Циган на сповіді	92
63. Сміх	94
64. Гумешний	95
65. Засідатель	97
66. Добре торгувалось	97
67. По чому дурні?	99
68. Запорожці у короля	99
69. Аби душа чиста	100
70. Свиня свинєю	101
71. Не мої ноги	102
72. Привітання	102
73. Варвара	103
74. Ахмет III. і запорожці	105
Слово про письменника	108

